

Олена Луцинська,
аспірант
асистент кафедри початкової та дошкільної освіти,
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Елена Луцинская,
аспирант
ассистент кафедры начального и дошкольного образования,
Львовский национальный университет
имени Ивана Франка

Olena Lushchynska,
postgraduate
Assistant of Primary and Pre-primary Education Faculty,
Ivan Franko National University of Lviv

УДК 37. 015: 373. 31: 0043

**МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ВПЛИВУ НА
СВІДОМІСТЬ ТА ПОВЕДІНКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
МУЛЬТИПЛИКАЦИИ КАК ОДИН ИЗ СРЕДСТВ ВЛИЯНИЯ НА
СОЗНАНИЕ И ПОВЕДЕНИЕ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ
ANIMATED CARTOONS AS ONE OF THE MEANS OF
INFLUENCE ON THE CONSCIOUSNESS AND BEHAVIOUR OF
PRIMARY SCHOOL PUPILS**

У статті визначено зміст поняття мультфільми, розглянуто мультиплікації як один із засобів впливу на свідомість та поведінку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Описано принципи впливу мультфільмів на дітей: принцип інформатизації (нові знання, інформація

про поведінку людей, певні об'єкти, цікаві факти), принцип імітації (наслідування дитиною поведінки героїв, стилю спілкування, відтворення дій), принцип ідентифікації (співставлення подій, персонажів, сюжетних ліній з особистим досвідом). Розкрито значні можливості дитячої мультиплікації як технології навчання та виховання. Проаналізовано окремі мультиплікації, розкрито методичні підходи та критерії добору мультиплікаційних фільмів: мультфільм не повинен суперечити певним суспільним уявленням та формувати нові стереотипи, нехарактерні нашому суспільству; мультфільм має не суперечити реальності, не «засмічувати» мовлення дитини та відповідати соціокультурним вимогам суспільства; не заперечувати основних правил виховного впливу на дитину.

Ключові слова: мультиплікація, мультфільм, молодший шкільний вік, принципи, критерії.

В статье определено содержание понятия мультфильма, рассмотрено мультипликации как одно из средств воздействия на сознание и поведение детей дошкольного и младшего школьного возраста. Описано принципы влияния мультфильмов на детей: принцип информатизации (новые знания, информация о поведении людей, определенные объекты, интересные факты), принцип имитации (подражание ребенком поведению героев, стилям общения, воспроизведение действий), принцип идентификации (сопоставление событий, персонажей, сюжетных линий с личным опытом). Раскрыты значительные возможности детской мультипликации как технологии обучения и воспитания. Проанализировано отдельные мультипликационные фильмы: мультфильм не должен противоречить определенным общественным представлениям, и формировать новые стереотипы, не характерные нашему обществу; мультфильм должен не противоречить реальности, не «засорять» речи ребенка и отвечать социокультурным требованиям общества; не возражать основным правилам воспитательного воздействия на ребенка.

Ключевые слова: мультипликация, мультфильм, младший школьный возраст, принципы, критерии.

The article deals with the content of the notion cartoons and the animated cartoons are revealed as one of the means of influence on the consciousness and behavior of preschool and primary school pupils. The principles of the cartoons' influence on children: informatization principle (new knowledge, information about human's behaviors, certain objects, interesting facts), imitation principle (imitation of heroes' behavior by a child, speech manners, reconstruction of actions), identification principle (comparing of events, heroes, plotlines with child's own experience). The great opportunities of children's cartoons as teaching and education technique are revealed. Some cartoons are analyzed, and methodical approaches and criteria of their selection: the cartoon should not contradict some social concepts and form new stereotypes that are not typical in our society; not to contradict to reality, not "to litter" child's speech and correspond to sociocultural norms of our society; not to contradict the main rules of education influence on the child that were established by you are revealed.

Key words: animated cartoon, cartoon, primary school age, principles, criteria.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасне суспільство, іменоване «інформаційним суспільством» — це суспільство нових технічних можливостей, реалізації «перфектних» ідей та втілення у реальність нових проєктів.

Аналізуючи і порівнюючи дітей нової генерації з дітьми минулого століття, ми помічаємо не просто відмінності пов'язані з підготовкою чи рівнем знань учнів, а щось значно більше, щось «інше», яке знаходить своє відображення у манері спілкування, поведінці, роздумах, думках, вмінні працювати та реалізовувати задумане.

Становлення нової освітньої парадигми, інтенсивний розвиток сучасних технологічних процесів, не залишаються осторонь процесу навчання, виховання та розвитку підростаючого покоління, а навпаки займають

передові позиції, часто ніким непомічені. Адже, як часто ми дивуємося знанням чи поведінці дитини, думаючи про джерело цього досвіду. Звичайно перш за все, ми починаємо думати про оточення, дошкільний заклад, школу, батьків (усе залежить від того, хто про це думає, якщо вчитель, то він знаходитиме причину у батьках та друзях; якщо батьки, то для них – це перш за все школа та оточення. І на чийй стороні правда, часом, з'ясувати важко). Проте, часто забуваємо про дозвілля дітей, точніше способи проведення вільного часу. Вони різноманітні, однак, один із видів діяльності є спільним для всіх дітей — це перегляд мультфільмів. Хтось може не погоджуватись, доводячи, що це лише розвага. Проте не все так просто. Ми помиляємося. Поміляємося, тому що не знаємо, або ж не усвідомлюємо до кінця могутності цього інструменту. Інколи, переглядаючи новинки мультиплікаційної продукції, хочеться закричати — НЕ ВАРТО! НЕ МОЖНА!

Звичайно, від способу використання мультфільму залежить не лише рівень розвитку дитини, задоволення чи мотивації, але й наслідки після перегляду. Неконтрольований перегляд руйнує та спотворює сприйняття дитиною реальності, оточення та стилів поведінки. Водночас правильно організований та прокоментований сеанс перегляду вдало підібраної мультиплікації сприяє активізації навчально-пізнавальної активності молодших школярів. З огляду на це, питання правильного та доцільного використання розумних і якісних мультфільмів сьогодні набуває особливої актуальності. Адже дитина, сприймаючи інформацію у вигляді образів, під впливом побаченого може формувати власну модель поведінки.

Аналіз досліджень і публікацій дозволяє констатувати, що висвітлення проблем, пов'язаних з використанням сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій у педагогічному процесі, започатковано і розвинуто в працях багатьох учених (Р. Вільямса, Б. Грушенського, В. Глушкова, А. Єршова, К. Маклін, С. Пейперта, Є. Полат та ін.). Проблемою розроблення й використання комп'ютерних технологій навчання займалися Н. Атапова, А. Верлань, М. Головань, М. Жалдак, Н. Морзе,

Ю. Рамський, І. Роберт та ін. Тема мультиплікації знайшла своє відображення у працях Л. Бірюкова, А. Бурухіна, Л. Лебедева, Л. Назарова, Л. Фесюкова, М. Сітцевої, Р. Силко, П. Скляра, Ю. Хомської та інших науковців.

Мета статті — обґрунтувати особливості впливу мультфільмів на свідомість і поведінку молодших школярів та описати способи їх використання.

Сучасна дитина, починаючи з віку двох, а інколи і з одного року, ознайомлюється з дещо новим способом пізнання світу — мультфільмами. Особливо привабливими для неї є ті жанри, які найбільш яскраві та цікаві для батьків, у більшості випадків, а не для дітей. Адже, підбираючи «меню перегляду», батьки, перш за все звертають увагу на яскравість, якість, сучасність, ну і, так званий, розвивальний аспект. За словами М. Сітцевої, «у буденній свідомості мультиплікації сприймаються як невід’ємний складник дитинства, засіб розважання та розвитку підростаючої особистості» [2].

Мультфільм, мультиплікація, анімація, мультиплікаційне кіно — це вид кіномистецтва, твори якого створюються шляхом зйомки послідовних фаз руху мальованих або об’ємних об’єктів. Серед мультиплікаційних фільмів виокремлюють лялькові, мальовані, пластилінові, комп’ютерні. Першим мультфільмом в Україні був «Солом’яний бичок», створений В. Левандовським мальований мультфільм. Сьогодні найбільш популярними є комп’ютерні мультфільми («Маша і ведмідь», «Фіксіки» та ін.).

В. Сухомлинський слушно акцентував увагу на тому, що «у малюків своє бачення світу, своя мова художніх зображувальних засобів» [4]. Мультиплікація є особливим жанром екранних мистецтв, де аудіовізуальний ряд підлаштований саме для дитячого сприйняття.

Як зазначає Р. Силко, «мультиплікація — це універсальна та інтернаціональна мова спілкування дітей та дорослих усього світу. Мультиплікація є дуже близькою до світу дитинства, бо в ній завжди присутня гра, злет фантазії й немає нічого неможливого. Мультиплікація є універсальним багатогранним засобом розвитку дитини у сучасному

візуально насиченому світі. Виразні засоби мультиплікації є найбільш природними для дитячого віку стимуляторами творчої активності та розкритості мислення [3. с. 188].

За словами Ю. Хомської, «проблематика сприйняття мультфільмів дітьми полягає у тому, що маленьким глядачам не вистачає ані художнього, ані життєвого досвіду, щоб сприйняти сюжетну лінію мультфільму. Діти не бачать тих прихованих смислів, які зазвичай містяться у словах і діях героїв» [5]. Тому, обираючи мультфільм, слід враховувати принципи дії мультиплікації на свідомість дітей. Переглядаючи будь-який мультфільм, дитина отримує різноманітну інформацію, що є не лише навчальною чи практичною.

Проте, порівнюючи почуття та емоції після перегляду мультиплікації дорослими та дітьми, слід зазначити, що дорослі сприймають сюжет, а діти деталі. Ми провели опитування серед батьків та дітей, обравши за основу серію «День кіно» з усім відомого мультфільму «Маша та ведмідь». На підставі аналізу його результатів констатуємо, що 75 % батьків запам'ятали веселі моменти порівняння відомих фрагментів із кіно, ще 15 % особливо вразив фрагмент на кораблі, 10 % не змогли згадати про що, пам'ятаючи лише окремі уривки. Водночас діти звернули увагу на те, що можна створити власне кіно, якщо щось не вдається написати чи намалювати, можна взяти чистий аркуш, а старий викинути на підлогу, якщо сумно — слід переглядати мультфільми та ін. І це не все, адже це лише загальна картина сприйнятого.

У процесі перегляду виділяють три принципи впливу на свідомість та поведінку дітей: інформатизації, імітації, ідентифікації. Характеризуючи їх, варто розпочати з принципу інформатизації. Під час перегляду мультфільму дитина зустрічається не просто з новим знанням, як про це думають батьки, а з цілим потоком нового та непізнаного, за розуміння та сприйняття якого відповідає вона сама. Так, в одному з найпопулярніших мультфільмів «Маша і ведмідь» (серія «День варення») головна героїня демонструє чудеса молекулярної кухні (вміння приготувати варення із шишок), дозвіл користування плитою, що є небезпечним, та безліч інших моментів.

Важливо не залишати дитину переглядати мультфільм самотньо, оскільки тоді ми не зможемо проконтролювати рівень усвідомлення нею побаченого. Це для нас сюжет, а для дитини — сотні деталей, які потрібно пояснити, про які потрібно поговорити, а також проаналізувати та зробити правильні висновки.

Не менш вагомим є принцип ідентифікації. Переглядаючи мультфільми, діти ідентифікують персонажів, стилі їхньої поведінки, предмети побуту тощо. Ідентифікуючи себе з персонажем, діти наслідують його і засвоюють моделі поведінки, які часто бувають агресивними. А. Бандура говорив про те, що одна телевізійна модель може бути предметом наслідування для мільйонів. «А коли я лягаю у ліжку, мене мама теж цілує, як Свинку Пеппу», «Лунтик допомагає Бабі Капі і я теж допомагаю мамі», «У Маші є домашні тварини, яких вона лупцює, у мене теж, отже можна їх лупцювати». Спираючись на поняття «підкріплення», А. Бандура описує три способи проходження підкріпленого зразка для наслідування: у випадку, якщо за допомогою спостереження моделі можуть виникати нові реакції; у випадку, коли наслідування моделі поведінки за винагородою або покаранням може посилювати чи послаблювати стримування цієї поведінки; у випадку, коли наслідування моделі може сприяти актуалізації тих зразків поведінки, які й раніше відомі дитині [1].

Принцип імітації є тим принципом, вплив якого ми можемо бачити одразу. Адже, переглядаючи мультфільм, дитина хоче бути схожою на своїх героїв і тому з радістю наслідує улюблених персонажів. Зокрема, прикладом дії цього принципу є мультфільм «Свинка Пеппа» (серія «Бульбашки») <https://www.youtube.com/watch?v=f45gpLQXpOI&t=123s>. Переглянувши цю серію, дитині захочеться за рецептом і собі зробити бульбашки та випускати їх з ракетки, а опісля вилити всю воду та стрибати по калюжах. У наступній серії «Гедді на прогулянці» Джордж забув іграшку і плаче, для дитини це може бути сигналом привертання уваги. Хоча позитивним є те, що речі на пікнік діти збирають самотньо, а також те, що Пеппа розпочинає розмову з привітання, коли до них приєднується Пан Зебра. Серія «Крихітні створіння»

не привертає особливої уваги, але вже у першому епізоді бачимо капусту, яка росте без коріння... У такий спосіб ми можемо проаналізувати кожен мультфільм до деталей. Але це лише наше окреме бачення, яке з'явиться, після прискіпливого перегляду, а от як насправді його сприйматимуть діти, ми не знаємо.

Саме тому, перш ніж переглядати мультфільм слід врахувати низку важливих аспектів. Розглянемо їх.

Мультфільм не повинен суперечити певним суспільним уявленням та формувати нові стереотипи, не характерні нашому суспільству (у Маші немає сім'ї та й усі проблеми вона вирішує самотійно, будучи повноправною хазяйкою свого життя: варить їсти, не навчається, прибирає, конструює, ремонтує та бешкетує), при цьому слід враховувати соціокультурні та соціолінгвістичні особливості нашої країни та країни виробника (дід Мороз чи Санта Клаус, замість Святого Миколая <https://www.youtube.com/watch?v=NWVRi8gi2to>. Це стосується і Лунтіка, і Барбоскіних, і Маші та ін. Батькам, вихователям, учителям слід пам'ятати те, що сюжет повинен дублювати та підтверджувати Вашу модель виховання й навчання. Ви навчаєте дитину правильно розмовляти, займаєтесь з нею, а тому зверніть увагу на те, що у мультфільмі «Барбоскіни» Ліза картавить, і це вважається нормальним.

Кожен з обраних мультфільмів, повинен бути якісним, окрім цього відповідати не лише розважальному, а й таким важливим аспектам, як виховний, навчальний, розвивальний. Мультфільм повинен не суперечити реальності (у мультфільмі «Том і Джеррі» герої б'ють один одного, рубають, але у той же момент відновлюються, чого немає у реальному житті, а діти можуть забажати повторити вчинки героїв мультфільму https://www.youtube.com/watch?v=Mm_YNQFjl18&list=PLrEgYej1Haa9kdQRm9ifHL7-lsqIM-gun.

Окрему увагу слід приділити мовленню персонажів. Якщо правильно підбирати мультиплікації, у дитини збагачуватиметься словниковий запас, формуватиметься вміння відповідати у тій чи іншій ситуації, реагувати на

мовця, відтворюючи моделі побаченого. А от, якщо не звертати на це уваги, то все залишиться незмінним, дитина у будь-якому випадку повторюватиме, а от що, це вже залежить від змісту переглянутого мультфільму. Ось тому, якщо Ви бажаєте уникнути сленгів, вульгаризмів у мовленні дитини, не вмикайте такі мультфільми, як «Губка Боб», «Сімпсони», «Оггі і Кукарача», «Бабай» та багато інших.

Окрім цього, з'ясуйте для себе, яку мову Ви хочете чути від дитини — українську, російську, чи суржик. Якщо, вмикаючи дітям поперемінно мультфільми російською чи українською мовами, Ви очікуєте, що Ваша дитина, учень, володітиме вільно обома, то не забувайте, що це так і буде, але у поєднанні, так званому злитті почутого: «Мамо, дайте пожалуєста сочек» та багато інших виразів, які необхідно заборонити. А от такі мультфільми, як «Маленьке Королівство Бена та Холлі», «Собачий патруль», «Фіксіки», «Котигорошко», «Петрик П'яточкін» рекомендуємо до перегляду, з дорослими.

Тому для того, аби уникнути негативного впливу та неправильного сприйняття тієї чи іншої мультиплікації, хочемо дати кілька порад, як вихователям і вчителям, так і батькам:

- перш ніж пропонувати переглядати мультфільм дітям, перегляньте його самостійно та проаналізуйте, чи відповідає він критеріям правильного підбору мультиплікації;
- виділіть окремі епізоди, на які Ви б хотіли звернути увагу;
- обов'язково з'ясуйте виховний аспект мультфільму, продумавши висновки;
- переглядаючи мультфільми, проговорюйте з дитиною окремі епізоди, вчіть дитину аналізувати побачене, співставляти та робити висновки (діти повинні усвідомлювати різницю між мультфільмами, які є втіленням чиєїсь фантазії та реальністю);
- не залишайте переглядати мультфільм самостійно;
- навчіть диференціювати мультфільми відповідно до розвивального, виховного, навчального та розважального аспектів;

- не обмежуйте дитину у перегляді таких розважальних мультфільмів, як «Том і Джеррі», «Ну постривай», а просто з метою правильного впливу попередньо проговоріть основні моменти та порівняйте поведінку kota і мишки.

Висновки. Вплив мультиплікацій на свідомість та поведінку молодших школярів є очевидним. Оскільки, перегляд мультфільмів починається не з першого чи другого класу, то вважаємо, що навчати правильного перегляду слід починати ще з дошкільного віку. Критеріями правильного підбору мультиплікаційних фільмів, вважаємо такі: чітко регламентований час перегляду, підбір мультиплікацій з урахуванням вікових особливостей, вподобань та характеру дитину, обов'язковий попередній перегляд мультфільму дорослими та спільний перегляд з дитиною.

Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо в аналізі сучасної мультиплікаційної продукції, проектуванні методики перегляду мультиплікацій у навчально-виховному процесі початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Bandura A. Influence of models reinforcement? contingencies on the acquisition f imitative responses / A. Bandura. // Journal of personality and Social Psychology. – №1. – С. 589–595.
2. Сітцева М. Роль мультиплікації у розвитку дитини в умовах інформаційного суспільства [Електронний ресурс] / М. Сітцева – Режим доступу до ресурсу: <http://www.inforum.in.ua/conferences/12/2/12>.
3. Силко Р. М. Мульт-терапія як технологія виховання дітей. Активна мульт-терапія / Р. М. Силко // Вісник. Серія : Педагогічні науки. – 2014. – №120. – С. 188–190.
4. Сухомлинський В.О. Сердце отдаю детям / В.О. Сухомлинський. – Мн.: Народная osveta, 1982. – 288 с.
5. Хомська Ю. Вплив мультиплікаційних фільмів на формування гендерних стереотипів у дітей молодшого шкільного віку [Електронний ресурс] /

Юлія Хомська. – 2014. – Режим доступу до ресурсу:
<http://naub.oa.edu.ua/2014/vplyv-mulyplikatsijnyh-filmiv-na-formuvannya-hendernyh-stereotypiv-u-ditej-molodshoho-shkilnoho-viku/>.

References:

1. Bandura A. Influence of models reinforcement? contingencies on the acquisition of imitative responses / A. Bandura. // Journal of personality and Social Psychology. – №1. – С. 589–595.
2. Sittseva M. The role of the cartoons in child's development in the conditions of information society URL: <http://www.inforum.in.ua/conferences/12/2/12>.
3. Sylko R.M. Cartoon therapy as education technique. Active cartoon therapy/ R.M.Sylko // Visnyk №120. Series: Pedagogical sciences. – 2014. – P.188-190.
4. Sukhomlynskyi V.O. Sertse otdayu detiam/ V.O. Sukhomlynskyi. – Mn.: Narodnaia osveta, 1982. – 288s.
5. Khomska Yu. The influence of animated cartoons on the formation of gender stereotypes in primary school children / Yuliia Khomska. – 2014. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2014/vplyv-mulyplikatsijnyh-filmiv-na-formuvannya-hendernyh-stereotypiv-u-ditej-molodshoho-shkilnoho-viku/>.